

Po Jezusovem zgledu naklonjene/ sklonjene k ljudem v stiskah življenja

Karel Gržan*

1.04 Strokovni članek
UDK 27-788-055.2

Karel Gržan: Po Jezusovem zgledu naklonjene/sklonjene k ljudem v stiskah življenja.
Časopis za zgodovino in narodopisje, Maribor 89=54(2018), 3, str. 83–90

Pri pripovedovanju o poslanstvu šolskih sester je dobrodošlo izkustvo njihovega delovanja, zato želim iz srečevanj s sorodnicama in šolskima sestrama Ildefonzo (1895–1986) in Metodijo Pirnat (1901–1990) izpostaviti vidike uresničevanja njune poklicanosti kot izhodišče za razumevanje splošne aktualnosti poslanstva šolskih sester v današnjem času in prostoru.

Ključne besede: Ildefonza Pirnat, Metodija Pirnat, poslanstvo, šolske sestre, pričevanje

1.04 Professional article
UDC 27-788-055.2

Karel Gržan: Following Jesus' Example and Inclining to/Bowing Down to People in Need. Review for History and Ethnography, Maribor 89=54(2018), 3, pp. 83–90

While speaking about the mission of the School Sisters I have the privilege of knowing their work personally from gatherings with two of my relatives and School Sisters, Ildefonza (1895–1986) and Metodija Pirnat (1901–1990). I would, therefore, like to stress the view of fulfilling their calling as the basis of understanding the general relevance of the mission of the School Sisters in today's time and space.

Key words: Ildefonza Pirnat, Metodija Pirnat, mission, School Sisters, testimony

* doc. dr. Karel Gržan, Škofija Celje, Prešernova ulica 23, SI 3000 Celje, grzank@gmail.com

UVOD

Poslanstvo ustanov, nastalih kot odziv na potrebe časa, se izraža v delovanju njenih članov, po katerih se uresničuje in upravičuje namen ustanove. V zgodbah njihovega življenja je pričevanje, ki nas spodbudno nagovarja, da se vedno znova trudimo služiti potrebnim.

Kot je pred ustreznim govorjenjem o veri potrebno izkustvo vere, je pred pripovedovanjem o učinkovanju poslanstva šolskih sester dobrodošlo izkustvo njihovega delovanja, zato želim iz srečevanj s sorodnicama in šolskima sestrama Ildefonzo (1895–1986) in Metodijo Pirnat (1901–1990)¹ izpostaviti vidike učinkovanja v poslanstvu šolskih sester svetega Frančiška Kristusa Kralja. Pri tem je osebno izkustvo uresničevanja njune poklicanosti le izhodišče za razumevanje splošne aktualnosti poslanstva šolskih sester v današnjem času in prostoru.

Čeprav sem kot osnovnošolec doživljal njuno prisotnost le mesec dni (delovali sta v ZDA), sta na razvoj moje osebnosti izjemno vplivali – ne toliko z besedovanjem/pametovanjem kot s pričevanjem. Kot šolski sestri sta se odlično izkazali pri doživljajski pedagogiki, po kateri sta me neizbrisno/globinsko zaznamovali tudi s sledečimi sporočili, ki jih danes (tudi zato) pojmem kot temeljno poslanstvo 'posvečenih' za vzgojo in izobraževanje.

IZ NOTRANJEGA BOGASTVA DODANA VREDNOST V ZUNANJEM DELOVANJU

Dodana vrednost šolskih sester izvira iz notranjih Moči Duha. Te valovijo iz njihovega osebnega jedra h globinskim razsežnostim tistih, h katerim so v svojem poslanstvu poklicane. Tisto Več priteguje/privlači k odrešujočim močem, kar je ob reševanju zunanjih stisk temeljno delovanje/učinkovanje šolskih sester.

Izhajam iz neverujoče družine – morda bi jo lahko kvečjemu označil kot družino, v kateri je bilo izražanje vere izjemno oddaljena tradicija. Pričakovanje očetovih tet, ki sta »nuni v Ameriki«, me je ob nelagodju (njuno enomesečno bivanje pod našo domačo streho sem doživljal kot religiozni vdor/tujek v našo družino) navdajalo tudi z radovednostjo: kdo/kakšne so osebe, ki kolovratijo po tem svetu v čudnih oblačilih in oznanjajo nekega pravljičnega Bradača, ki naj bi bival tam nekje nad oblaki, kot Boga.

In sta prišli. In sta me (čeprav res v nekakšnih čudnih oblekah) prevzeli z normalnostjo in nadpovprečno radostjo, ki je izvirala tam nekje globoko v

¹ Rodni sesti Marija (s. Ildefonza) in Terezija (s. Metodija) sta bili rojeni v Šmartnem pri Slovenj Gradcu očetu Martinu in materi Heleni v družini treh bratov in štirih sester – med njimi je bila tudi Julijana, mati mojega očeta Zvoneta.

njuni notrini. To sem takoj prepoznal: nič takšnega nista imeli navzven, da bi to budilo njuno zadovoljstvo. Njuno uboštvo je bilo očitno – tudi v tem, da sta nam, čeprav sta bili 'teti iz Amerike', prinesli/podarili samo preprost križec in nekaj kičastih podob. Kaj je razlog njune radosti? Kaj/kdo ju dela srečni? To vprašanje je vedno bolj najedalo moje dojemanje sveta in življenja, v katerem sem enačil/zamenjeval, kaj je sreča in kaj je veselje. Kasneje sem prav iz zgodbe njunega življenja doumel razlikovanje: to, da veselje korenini v zunanjih dogodkih/stvareh. In kot so le-ti nestalni, je tudi veselje venomer negotovo/minljivo. Sreča/dušna spokojnost/zadovoljnost pa je tisto, kar ohranjaš z nenehno notranjo budnostjo – srečevanju/druženju z Ljubeznijo – z Bogom, ki je Ljubezen, in s tistimi, s katerimi pleteš ljubeče vezi, ki imajo dodano notranjo vrednost v duhovnem ravnovesju – spokojnosti, zadovolj(e)nosti. »Bog je ljubezen, zato tisti, ki živi v ljubezni, živi v Bogu in Bog živi v njem« (1 Jn 4,16). Skratka: sreča se budi v odrešenih odnosih (O→odnosih) in je temeljni pogoj, da ima tudi naše veselje dodano/presegajočo vrednost.

OSEBNOSTNA IZVIRNOST SESTER BUDI K IZVIRNOSTI

V druženju s Stvarnikom se šolske sestre prebujajo/ozaveščajo iz ujetosti v splošnost k izvirnosti – enkratnosti/neponovljivosti lastne osebnosti. Duhovna prebujenost sester, ki jih vrača k njim samim – 'notranjemu jaz', je v njihovem delovanju tisti vzgib, ki jih nagiba k notranji osebni resničnosti posameznikov in jih tako budi/spodbuja k uresničevanju njihove osebnosti v poklicanosti.

Ob očetovih tetah sem prvič kot prebujajoč najstnik zaznal pritegujočo moč presežnosti – bolje rečeno: možnosti vstopa v 'nično točko' lastne biti, v kateri je stičišče z Bitjo vseh bitij, pa naj si to predstavljamo kakorkoli. Ne presega se le veselje v 'ničnih točkah' – tako imenovanih črnih luknjah, kjer se v obnebj u singularnosti presega ujetost v zemeljski čas in prostor; obnebj u singularnosti je tudi v notrini človekove biti. V nas samih smo presegajoča bit – »ničenje niča se dogaja v biti bivajočega« (Hribar 1993: 402). Ko vstopimo iz doživljajske površnosti v svoj 'notranji jaz', se doživimo (in v Ljubezni prepoznavamo → se sprejemamo) v osebni izvirnosti. Naj se zdi še tako paradoksalno, je prav to srečanje z osebno bitjo predpogoj, da smo v božanski Biti sprejemajoči/občudujoči do izvirne bi(s)t(ve)nosti vseh bitij. (Samo)sprejetost izvirnosti lastne osebnosti v L/ljubezni nas prebuj a v doživljanje 'božjega otroštva', v katerem zvedavo iščemo izvirnost drugih in nam je njihova drugačnost (iz)vir božanske igrivosti.

Ob ss. Metodiji in Ildefonzi sem doživljal zvedavost v želji po odkrivanju svoje lastne osebnosti in v njej moje poklicanosti. Nista me zrl i v svojih pričakovanjih, iskali sta me v moji prebujajoči resničnosti. In če sta kaj želeli, je

bilo to, da ne bi bil tuj samemu sebi. Spominjam se, kako mi je s. Metodija pripovedovala o Apolonovem svetišču v starogrških Delfih. Na svetišču je bil napis: »Spoznaj samega sebe ...« In ko je človek vstopil v svetišče, je lahko prebral nadaljevanje misli: »... in spoznal boš svet in Boga.« In mi je govorila, da smo v svojem telesu kot v svetišču. »Mar ne veste, da ste Božji tempelj in da Božji Duh prebiva v vas?« (1 kor 3,16). Sprejeti se moramo v svoji zunanji podobi, ki je nekaj svetega, ker smo v njej mi – naša bit. In potem je vredno, da vstopimo vase. Ko se prepozna(va)mo in se sprejmemo v srčiki svoje biti, potem lahko v svoji bitnosti prepoznamo in sprejmemo ne le svet, pač pa tudi Boga. Seveda mi je vse to razlagala le v izhodišču izkustva in zato spoznanja, ki ga sedaj ozaveščam in zapisujem.

RED-OVN(IŠK)A UREJENOST ZA (MED)OSEBNO STABILNOST IN DOPOLNJUJOČE SOŽITJE

Šolske sestre so z redom, urejenostjo, upoštevanjem potrebnih norm pričevalke, da je za edino resnično (in možno) svobodo v medsebojnem odnosu potrebna poosebljena sposobnost medsebojnega spoštovanja, pravičnosti in odgovornosti. Iluzija samoljubne svobode učinkuje (tudi v medčloveških odnosih) kot nesvoboda.

To, kar sem opazil pri očetovih tetah, je bil red, je bila urejenost, celo neka posvečena uglajenost, ki me je navdajala s spoštovanjem do njiju in me obenem pritegovala iz mojih razpuščenosti v tisto urejenost, ki zagotavlja stabilnost tako v osebnem doživljanju življenja kot v medsebojnih odnosih. Red, ki sta se ga držali, ju očitno ni utesnjeval, pač pa je bil kot osnova, ki omogoča dodane razsežnosti v človekovi dejavnosti. Od ss. Metodije in Ildefonze sem takrat v svojih uporniških letih izvedel, da se o nekaterih stvareh ne razpravlja in ne pogaja. »To, kar je v kontekstu medsebojne spoštljivosti, pravičnosti in odgovornosti, je samoumevnost.« Tako nekako sta mi govorili.

PRETRESLJIVA LJUBEČA NAKLONJENOST/SKLONJENOST K LJUDEM V STISKAH ŽIVLJENJA

Po vzoru Jezusa so sv. Frančišek, sv. Margareta ... pristopali k ljudem na »blatinah in prašnih cestah sveta« (Stanko Majcen) kot ljubeči sopotniki (od)rešenja in jih nagovarjali z »zgledom kot najučinkovitejšim vzgojnim sredstvom« (sv. Margareta).

Spominjam se zanimivih, tudi razburljivih pripovedi iz življenja ss. Metodije in Ildefonze, o katerih sta mi pripovedovali. Če jih strnem v njuno poslanstvo v sklopu šolskih sester, lahko zapišem ...

Ena izmed temeljnih značilnosti redovništva je slediti Jezusu, ki ga redovniki prepoznajo v revnih, zapuščenih svojega časa. Prav poseben način sledenja vidimo v poslanstvu šolskih sester sv. Frančiška Kristusa Kralja, ki so dobesedno sledile slovenskim ekonomskim beguncem, ko so zaradi preživetja odhajali v tujino. Precej znano je njihovo delovanje v Aleksandriji v Egiptu, kjer je imela avstro-ogrska monarhija veliko kolonijo svojih državljanov, med njimi pa mnogo slovenskih družin in tudi posameznih Slovencev in Slovenk. Od leta 1908 so med njimi delovale šolske sestre. Ob svojem običajnem vzgojno-izobraževalnem delu so izjemno skrb posvečale delavkam, ki so iskale službo daleč od doma in so bile pri tem izpostavljene številnim nevarnostim. Ko je po 1. svetovni vojni v Aleksandriji prenehala delovati slovensko-nemška šola za otroke slovenskih izseljencev, so sestre začele sprejemati mlada primorska dekleta in žene, ki so prihajale v Egipt zaradi zaslužka. Pomagale so jim pri iskanju in izbiri službe. Najpogosteje so dobile zaposlitev kot gospodinje in negovalke otrok v premožnih družinah Judov, Angležev, večkrat pa tudi v egiptovskih domovih (celo kraljevi družini). Slovenska dekleta so vsak teden povezovala ne le pri maši, pač pa tudi na kulturnih prireditvah.

Prihod sester v Združene države Amerike je sledil prihodu sester v Afriko leta 1900. Prav tako je povezan z izseljevanjem Slovencev v prekomorske dežele. Politične in gospodarske težave v avstro-ogrski monarhiji so botrovale množičnemu izseljevanju proti koncu 19. stoletja. ZDA so bile takrat na višku svojega gospodarskega razvoja. Po svojih ladijskih agencijah so po Evropi iskali ceneno delovno silo.

Frančiškan p. Davorin Krmpotič, župnik župnije Sv. Janeza Krstnika v Kansas Cityu, je ob veliki noči leta 1900 prosil za prihod in delovanje šolskih sester iz Maribora takratno vrhovno predstojnico s. Stanislavo Voh. Na Kolumbov dan, 12. oktobra, istega leta je prišla v ZDA prva skupina »ameriških sester«. Takoj po prihodu so pričele poučevati na župnijski šoli. Že naslednje leto so na povabilo župnika sosednje slovenske župnije Sv. Družine p. Engelberta Poljaka odprle novo šolo. Postopoma so začele ustanavljati župnijske šole tudi v drugih krajih, kjer je bilo največ slovenskih izseljencev. Potrebe po novih sestrah so bile vedno večje.

Leta 1918 je prišla k šolskim sestram v Maribor kot kandidatka najprej Terezija (redovno ime s. Metodija), leto dni za njo pa še njena starejša sestra Marija (redovno ime s. Ildefonza). Ta se je sicer vrnila na rodni dom, leta 1923 pa je prišla ponovno k sestram in kmalu za tem skupaj s Terezijo odpotovala k izseljencem v ZDA, kjer sta končali noviciat in se po zaobljubah izročili v službo Bogu in ljudem. Sledijo leta, v katerih sta v številnih šolah z izjemno

zavzetostjo in ljubeznivo pozornostjo delovali kot učiteljici. Za s. Ildefonzo je bila značilna hudomušnost. S svojim humorjem je z mladimi in vsemi, s katerimi je delila svoja pota, premagovala teže dni. Izjemna vedoželjnost jo je vodila ne le na številna potovanja, pač pa jo je v pogovorih s posamezniki nagibala k spoštljivi pozornosti, zaznavnosti in vrednotenju osebnosti v njeni izvirnosti. Prav s tem osebnim pristopom je vrednotila in potrjevala ter s tem opogumljala tiste, sredi katerih je delovala. S. Metodija je bila po naravi bolj zadržana, čeprav vedno pronicljiva za življenjske radosti. Izžarevala je veliko osebno dostojanstvo in občutek za odgovornost. Tudi zato je ob učiteljskem poklicu večino svojih delovnih let opravljala službo predstojnice. V odnosih je bila pravična, spoštljiva in ljubeče hvaležna. Znana je bila po izjemnem altu, s katerim je po napornih trenutkih vzvalovila sproščenost in zadovoljnost življenja ne le med sestrami, temveč tudi skupaj z učenci, ki jim je razdajala svojo pozornost.²

Sestri Metodija in Ildefonza sta tako kot druge šolske sestre pri svojem delovanju uresničevali napotke ustanoviteljice s. Margarete Puhar, ki je poudarjala pomen molitve za človekovo duhovno ravnovesje, s katerim bo v delovanju sredi bližnjih lažje ohranjal čustveno ravnotežje. Ob tem temeljnem napotku za redovnice jim je za učiteljsko poslanstvo naročala spoštovanje osebnega dostojanstva vsakega otroka, ki jim je zaupan v vzgojo in izobraževanje. Pomembno je odkriti in ovrednotiti sposobnost slehernega in mu nakazati možnosti njegove osebne in družbene uresničenosti.

SIMPATičNA IGRIVOST IN HUDOMUŠNOST TER ZDRAVA (SAMO) IRONIZACIJA

Temeljijo na zdravi samozavesti. V Bogu prepoznani kot že o-Bog-ateni/obdarjeni, se lažje v (za)upanju soočamo s tem, kar je še pred nami kot izziv za (med) osebno ter družbeno preraščanje. V radosti D/duha je (po)moč za ironijo – za 'posmeh' temu, kar že preraščamo za še bolj osvobojen odgovor na poklicanost v danem času in prostoru.

V času, ko sta pod našo streho domovali ss. Metodija in Ildefonza, je bilo v naši družini tudi mnogo smeha, prebujenega po številnih prigodah, o katerih sta nam sestri pripovedovali, prav tako se je v naš dom naselilo petje. Posebej oče se je rad pridružil, ko sta sestri obujali v zvenenje stare ljudske pesmi.

Kasneje – še danes – razbiram zakonitosti zdravilnega smeha in ironizacije prav pri odnosu, ki sta ga imeli do sebe, bližnjih, do družbe in nasploh

² Podatki so pridobljeni iz arhiva ameriške province šolskih sester svetega Frančiška Kristusa Kralja.

življenja šolskih sester, ki sta v mojem otroštvu plemenitili prostor bivanja v dom prijetnega sožitja. Tudi iz njunega zgleda sem razbral, da se vsako zdravilno učinkovito ironiziranje začne pri nas samih in temelji na samozavesti – na zdravem, samozavestnem vpogledu v svojo dejanskost. (Samo) ironiziranju je tuje (samo)poniževanje. Pred soočenjem s tem, kar je v (našem ali družbenem) življenju vredno ironiziranja, moramo ozavestiti vrednost sebe in družbe, saj sta osebna in družbena odličnost potreben temelj za (med) osebno in družbeno metamorfozo. Ob vrednostih, ki jih potrjujejo ozaveščene osebe in tiste, s katerimi se imamo radi in si zaupamo, se lahko mirno soočamo s svojimi manki in jih z ironiziranjem preraščamo. Pri ironizaciji se je potrebno ustaviti najprej pri sebi, šele nato pri bližnjih in družbi. Kdor se ne sooči najprej s svojimi slabostmi, bo v ironiji žaljiv do bližnjih, kar ne prinaša dobrih – zelenih sadov. Smeh zagotavlja zdrav razvoj tako posameznika kot družbe in omogoča duhovno svobodo.

Tako s. Metodija kot s. Ildefonza sta doživeli častitljivo starost. Verjamem, da tudi zato, ker sta bili dobrovoljni. Več desetletij je potekal eksperiment v enem izmed samostanov v ZDA. Sestre so prosili, naj pišejo dnevnik in v njem opisujejo svoja notranja občutja. Raziskovalci so kasneje po zapisih razdelili redovnice na pesimistke in optimistke. Ugotovitev: pri nunah s pozitivnim odnosom do življenja so ugotovili, da so bile bolj zdrave in so živele za celo desetletje dlje od pesimistk.

Dolgoživost v poslanstvu mariborskih šolskih sester naj budi tudi dobrovoljnost, ki izvira v globoki povezanosti s Kristusom, ki ga pojmujejo kot svojega kralja. V povezanosti z njim naj bodo še naprej kraljevske v svojem poslanstvu.

LITERATURA

Tine HRIBAR, 1993: *Fenomenologija 1*. Ljubljana: Slovenska matica.

FOLLOWING JESUS' EXAMPLE AND INCLINING TO/BOWING DOWN TO PEOPLE IN NEED

Summary

The mission of institutions, established as answers to the needs of the time, is expressed through their members' actions, which fulfil and justify the meaning of each institution. Gatherings with two of my relatives and School Sisters, Ildefonza and Metodija Pirnat, gave me insights into some activities of the School Sisters of St. Francis of Christ the King.

(1) Actions on the outside as an added value of the richness on the inside. The School Sisters' added value derives from the inner Powers of the Spirit. They are moving from

their personal centre to the deep dimensions of those they feel driven to according to their calling. The More attracts resurrection powers.

(2) The sisters' personality originality calls for originality. From living with the Creator, they are awakening/escaping from being captured by the commonness to originality – to the uniqueness of their own personality and by doing so they awaken/support individuals in finding their own original calling.

(3) Monastic order for (inter)personal stability and complementary coexistence. Fulfilling basic norms of coexistence they are a counterbalance of illusions of self-centred freedom, which is (also in interpersonal relationships) functioning as bondage.

(4) Shockingly loving affection for and bowing down to people in need. Following Jesus's example, St. Francis, St. Margaret... approached people on "muddy and dusty roads of the world" (Stanko Majcen) as loving companions in salvation and addressed them with "example as the most effective educational means" (St. Margaret).

NACH DEM VORBILD JESU DEN MENSCHEN IN NOT ZUGENEIGT/ VOR DEN MENSCHEN IN NOT VORGEBEUGT

Zusammenfassung

Die Mission von Stiftungen, die als eine Antwort auf die Bedürfnisse der Zeit entstehen, spiegelt sich in den Aktivitäten ihrer Mitglieder wieder, durch die der Zweck der Stiftung realisiert und rechtfertigt wird. Aufgrund von Begegnungen mit meinen Verwandten und Schulschwestern, Ildefonza und Metodija Pirnat, hebe ich im Artikel einige Aspekte der Mission von Schulschwester des hl. Franziskus von Christus dem König hervor.

(1) Aus dem inneren Reichtum entsprungener Mehrwert äußeren Handelns. Der Mehrwert der Schulschwestern stammt aus den inneren Kräften des Geistes. Die Kräfte fließen von ihrem persönlichen Kern aus zu den Tiefen derjenigen, zu denen sie laut ihrer Mission berufen werden. Das Mehr zieht die erlösenden Kräfte an.

(2) Die persönliche Originalität der Schwestern weckt die Originalität. Im Zusammensein mit dem Schöpfer erwachen sie aus der Gefangenschaft in die allgemeine Originalität – in die Einmaligkeit/Unwiederholbarkeit ihrer eigenen Persönlichkeit und erwecken/stärken Einzelne in ihrer ursprünglichen Berufung.

(3) Orden(tliche) Ordnung für (zwischen)persönliche Stabilität und ergänzendes Zusammensein. Mit der Erfüllung von Grundnormen des Zusammenlebens sind sie das Gegengewicht zu Illusionen der egozentrischen Freiheit, die (auch in zwischenmenschlichen Verhältnissen) als Unfreiheit erscheint.

(4) Herzergreifende liebevolle Zuneigung zu/Verbeugung vor den Menschen in Not. Nach dem Vorbild Jesu gingen der hl. Franziskus und die hl. Margarete den Menschen auf „den schlammigen und staubigen Straßen der Welt“ (Stanko Majcen) als liebevolle Begleiter der (Er)Lösung zu und ermutigten sie mit „dem Vorbild als der wirksamsten Erziehungsmaßnahme.“ (hl. Margaretha).